

RECENZE

Generál Podhajský – kruté dějiny romantizovaného období budování čs. branné moci

V letech 1918 až 1938 se v Československé republice vystřídalo osmnáct vlád, v jejichž čele stálo devět různých osobností. Na postu ministra národní obrany se za tu dobu protočilo celkem jedenáct osobností. Někdy byla tato funkce vykonávána z pozice předsedy vlády, to však nic nemění na faktu, že pro Československo byla příznačná nestabilita vládnutí.

Ta se dotýkala i pozice náčelníka Hlavního štábu československé armády. Toto místo v letech 1919 až 1939 zastávalo pět generálů, z nichž dva byli francouzští a tři českoslovenští. Generál Jan Syrový však byl v době výkonu pozice ministra národní obrany v druhé Černé vládě trvající od března do října 1926 zastupován třemi generály.

Jedním z nich byl Alois Václav Podhajský, který tuto prestižní pozici zastával krátce, od 1. září do 14. (18.) října 1926. Šlo však spíš

o náhodu, protože generál Podhajský byl tzv. „rakušák“ – jeden z absolventů Válečné školy ve Vídni přejetý po skončení světové války a rozpadu Rakouska-Uherska do československé branné moci a ponechaný v aktivní službě.

Jako „rakušákovi“ mu totiž přitěžovalo, že nebojoval na ideologicky žádané straně, ale války se zúčastnil jako polní generál rakousko-uherského vojska. A bojoval více než dobře. Byl jedním z mála polních velitelů, který v průběhu světové války neprohrál. Tím prokázal vysoký stupeň vojenské profesionality, která byla dokonce v srpnu 1917 oceněna povýšením Podhajského na polního podmaršálka. Fakticky tak šlo po polním maršálkovi Radeckém z Radče o dalšího vojensky velmi vysoko postaveného českého polního velitele v c. a k. armádě.

Po Podhajském však na rozdíl od Radeckého, který má svůj pochod, v našem povědomí moc nezůstalo. Česká oficiální vojenská historiografie se k českému vojenství v období před vznikem samostatného Československa staví spíše rezervovaně. Dokonce ani Ministerstvo obrany Podhajského neuvádí ve své internetové galerii náčelníků

generálního štábu, ačkoliv generál Syrový tuto funkci nemohl zastávat kvůli konfliktu zájmů a Podhajský byl proto legitimním náčelníkem. Toto vytěsnění z paměti se ovšem týká i Podhajského předchůdců Gajdy a Horáka a příslušné informace lze tak najít až na Wikipedii. Zdá se, že i 20 let po pádu komunistické totality tu stále schází odpovídající společenská objednávka na trochu objektivnější „osvětlení dějin“ českého vojenství, než tomu bylo dříve. Snad i díky tomuto deficitu přežívají o působení Čechů v ozbrojených silách habsburské monarchie mnohá kliše, např. o jejich nespolehlivosti. Ta se tu a tam objevují v zahraničních publikacích, proti čemuž vlastně nic neděláme ani jako národ, ani jako stát.

Snaží se s tím ovšem něco udělat Josef Fučík, který se působením vojáků narodivších se území dnešní České republiky systematicky zabývá. Generál Podhajský je už jeho sedmou publikací konfrontující pohled zahraniční, zejména oficiální rakouské historiografie, s fakty týkající se působení Čechů ve válečných konfliktech vedených pod vlajkou domu habsburského.

Činí tak opět velmi zdařile, tentokrát jeho pohled přesahuje daleko za konec říše, nad kterou slunce nezapadalo. Jeho kritický a systematický pohled na osobu „rakušáka“ Podhajského a události, kterých se přímo nebo nepřímo zúčastnil, doplňuje naše poznání o složitém budování čs. branné moci, vojácích s cejchem „rakušáka“, legionářích a zákulisí fungování politicky rozhádané první Československé republiky, tolik u nás adorované zejména po pádu komunistické totality.

Fučík v knize dokonce upozorňuje na oficiální falšování našich dějin, které bylo jednou z metod výkladu světa v letech komunistické diktatury. Obludnost takového počínání si lze dobře uvědomit konfrontací některých oficiálních pramenů z té doby s událostmi spojenými s osobností dlouholetého zemského velitele pro Moravu a Slezsko, dočasného náčelníka Hlavního štábu čs. armády a třetího generálního inspektora čs. branné moci zastupujícího ve funkci Jana Syrového, „rakušáka“ Podhajského.

To se týká např. popisu a interpretace prosincových událostí roku 1920, které odstartovalo obsazení Lidového domu policií a četnictvem. Fučík toto období líčí v kapitole Když šlo republice o krk. Popisuje zde nasazení vojáků při řešení nepokojů v jihomoravském hnědouhelném revíru, v Hodoníně, Rosicích, Zastávce a Oslavanech.

Co Přehled dějin KSČ vydaných nakladatelstvím Svoboda v roce 1976 odbývá na straně 99 větou: „V Oslavanech projevila solidaritu s bojem dělníků i část vojska.“ ve skutečnosti proběhlo jinak. Nejednalo se o aktivní příslušníky vojska, ale bývalé legionáře. Těm se podařilo zorganizovat ozbrojené formace, s jejich pomocí odzbrojili asistenční oddíl, vedený jiným bývalým legionářem majorem Zázvorkou, jehož většinu tvořili nováčci, branně povinní vojáci povolání na podzim k povinné vojenské službě.

Fučíkova monografie velmi dobře zaplnila jedno z bílých a citlivých míst československých dějin. Ačkoliv jde o popis a výklad událostí někdy starých přes 70 let, jsou poučné i pro dnešek. Zdá se, jako by u nás existoval jakýsi fenomén jednou viděného. To platí nejenom pro skutečnost, že obsazení míst klíčových generálů bylo v předválečném Československu spíše výsledkem politických her rozehrávaných v tehdejší nestabilním politickém systému, než výsledkem systematické personální práce zhodnocující vojenskou profesionalitu. Platí to také pro koncepci budování tehdejšího odvětví obrany hledající (překonané) vzory v zahraničí a pokoušející se legislativní cestou prosadit individuální idealizované představy o podobě a fungování ozbrojených sil, jako tomu bylo v případě (švýcarského) miličního systému či podivných institucí určených

k vyvažování vnitropolitického rozložení moci, jejichž praktický význam pro fungování ozbrojených sil však byl spíše sporný.

V tomto kontextu rovněž nepřekvapí, že uvnitř prvorepublikových ozbrojených sil byl připuštěn boj mezi legionáři a nelegionáři, Čechů proti nečechům, boj mezi zastánci experimentování proti historické kontinuitě přinášející stabilitu armády. V tomto kontextu nemůže rovněž překvapit, že prvním ministrem národní obrany byl anarchista, jemuž se podařilo vytvořit správní kolos rozmístěný po Praze v 37 budovách, který jenom v letech 1918 až 1919 dokázal vyexpedovat 524 425 čísel jednacích, a že francouzská vojenská mise na tom byla daleko ekonomicky lépe než samotní čeští vojáci. Francouzský četař, který předával první zásilku 106 (opotřebovaných) francouzských děl zaslaných na žádost čs. vlády, a kterou Podhájský odmítl převzít, měl plat vyšší než tehdejší československý generál.

Podivný osud armádního generála Podhájského se uzavřel s koncem druhé světové války. Podhájský sice odešel v prosinci roku 1933 z pozice generálního inspektora čs. branné moci do výslužby, za své služby pro československý lid však nikdy nedostal žádné československé vyznamenání. Jako by jeho zásluhy týkající se potlačení komunistické revoluce z pozice zemského velitele nebo zásluhy o rozvoj vojenských prostorů v době výkonu funkce generálního inspektora měly menší váhu, než jeho „provinění rakušáka“.

Podobně paradoxní jsou i události spojené s Podhájského koncem, které Fučík popisuje v kapitole Hořké zúčtování. Podhájský během své aktivní vojenské kariéry v čs. armádě prakticky trvale čelil intrikám, které jej měly dostat pryč z armády. V roce 1945 se však z dějinné figury schopné čelit takovým útokům s pomocí osob oceňujících jeho profesionalitu stal pouhou figurkou smýkanou událostmi probíhajícími na pozadí retribučních dekretů. Dne 12. 5. 1945 byl nezákonně zatčen, vězněn a obviněn z kolaborace spočívající v členství v Českém svazu válečnicků a jeho život se definitivně uzavřel na štědrý den roku 1946. Zemřel vlastně jako národní zrádce a jeho osoba nebyla doposud rehabilitována, ačkoliv jeho vliv na československé dějiny byl ryze pozitivní.

Monografie Josefa Fučíka o osudech, profesní kariéře a osobnosti generála Podhájského a o době, která jej oklopovala a provázela, je velmi dobře graficky zpracována, jak u už je u nakladatelství Ladislav Horáček – Paseka zvykem. Text je doplněn množstvím černobílých fotografií, náčrtů a tabulek zachycující podstatné aktéry, prostor a fakta tehdejší doby. Kniha je velmi dobře čtivá, a to navzdory tomu, že Fučík ve svém výkladu na jednom místě koncentruje množství faktů získaných a ověřených z několika pramenů, které průběžně cituje v poznámkách pod čarou. Osobně se mi líbí Fučíkův styl psaní. Pozitivně hodnotím důsledné používání pojmosloví odpovídající příslušnému období i košatost jím použité slovní zásoby, např. využívání v mé generaci zapomenutých slov jako je letora, synonyma povahy, charakteru.

Josef Fučík: *Generál Podhájský*. 1. vyd. Praha, Litomyšl: nakladatelství Ladislav Horáček – Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-962-8.

B. Pernica

Generálmajor v. v. Miloslav František Kašpar, válečný veterán druhé světové války, zpravodajský důstojník, dlouholetý předseda Československé obce legionářské v zahraničí – Velká Británie

PERSONÁLIE

* 12. února 1914

† 4. listopadu 2009

„Kdo jednou poznal generála Mílu Kašpara, tak na něho nikdy nezapomněl. Byl to vynikající voják, který se za války vyznamenal svou statečností a nadprůměrnými velitelskými schopnostmi, kterému sloužit své vlasti stálo nade vším. Poznal jsem ho po válce, jako většina legionářů, válečných veteránů „západáků“, kteří jsme se scházeli ve Velké Británii. Míla Kašpar stál u zrodu Československé obce legionářské v zahraničí, řadu let byl jejím předsedou, až donedávna, kdy se musel funkce ze zdravotních důvodů vzdát. Znal jsem ho jako velice přjemného, kultivovaného člověka s rozsáhlými znalostmi mnoha oborů. Byl skromný, svým vystupováním a jednáním vzbuzoval u ostatních úctu. Byla a je pro mě čest, že jsem patřil mezi jeho přátele,“ vzpomínal plk. Arnošt Polák, dřívější jednatel Svazu letců svobodného Československa ve Velké Británii.

Miloslav Kašpar se narodil 12. února 1914 v Praze-Holešovicích, kde v roce 1932 maturoval na vyšším reálném gymnáziu a kde také následně absolvoval jednoroční abiturientský kurz obchodní akademie. V květnu 1934 byl dobrovolně odveden do armády v Olomouci k pěšímu pluku 6, krátce nato do Brna k pěšímu pluku 43. V letech 1935–1937 vystudoval Vojenskou akademii v Hranicích na Moravě. Od srpna 1937 vykonával službu nejprve v Bratislavě u pěšího pluku 39 a pak v Komárně. Krátce po obsazení Československa německými vojsky odešel 18. března 1939 do Varšavy, kde se stal polským zpravodajským důstojníkem.

Na dobu odchodu ze své vlasti mi v jednom ze svých dopisů napsal: „Pro mne samého má datum 15. března 1939 zcela výjimečný význam, protože 15. března 1939 jsem poprvé zahýbal se čtyřmi důstojníky, veliteli rot od pěšího pluku 39. „Výzvědného“ z Bratislavy přes Oravskou Suchou Horu do Polska a 15. 3. 1948, čtyři dny po vraždě Jana Masaryka, jsem společně se dvěma svými posluchači z Vysoké školy válečné, Vildou Buršíkem a Oldou Zátokem (bratrancem vytrvalce a olympijského vítěze Emila Zátoka) překročil obě Rozsochy Čerchova nad Babylonem na cestě do U.S. zóny v Bavorsku.“

Po absolvování zpravodajských kurzů v polských městech Katovice a Sosnowiec pracoval od dubna do konce srpna 1939 v polských zpravodajských službách proti Německu a 29. srpna 1939 byl zařazen v rámci formující se československé vojenské jednotky v Krakově, jejímž velitelem byl pplk. Ludvík Svoboda, k její 4. rotě. V polovině měsíce září 1939 během přesunu k rumunským hranicím, byl v Rakowci Míla Kašpar zajat sovětskou okupační armádou a osm měsíců strávil v sovětských lágrech. Postupně byl internován v Kamenci, Podolsku, Olchovci, Jarmolincích a následně v Orankách, odkud počátkem dubna 1940 zahájil přesun do Francie. Dne 14. května se ocitl v Marseille a 16. května 1940 pak ve výcvikovém táboře čs. jednotek v Adge, kde byl zařazen na funkci velitele kulometné roty 1. pěšího pluku 1. čs. pěší divize ve Francii. Zde se také zúčastnil červnové bitvy o Francii, kde projevil velkou odvahu při obraně Loiry. Po pádu Francie odplul se svou jednotkou lodí Viceroy of India do Velké Británie. V Plymouthu byl zařazen na funkci velitele pěší čety 3. roty 1. pěšího praporu 1. čs. samostatné brigády ve Velké Británii. Po absolvování několika kurzů (pro velitele rot, zpravodajského apod.) nastoupil na čtyři měsíce do britské válečné školy v Oxfordu a po jejím absolvování se stal přednostou zpravodajského oddělení 1. čs. samostatné brigády. Počátkem roku 1943 byl povýšen do hodnosti kapitána pěchoty a od října 1943 do dubna 1944 byl zařazen ke službě u britských jednotek. Od května 1944 působil ve zpravodajském odboru Ministerstva vnitra v Londýně a počátkem ledna 1945 byl pověřen doprovodem čs. exilových politiků při jejich cestě na Slovensko. Po splnění tohoto úkolu byl zařazen k 1. čs. armádnímu sboru v SSSR. Jako velitel 3. praporu 1. brigády prošel bojovou cestu přes Vsetín, Boskovice, Čáslav až do Uhřetěvsi u Prahy.

Válka skončila a kapitán Míla Kašpar byl odvelen do Postoloprty, kde měl ve funkci zpravodajského důstojníka na starosti přípravy odsunu německého obyvatelstva z území Československa. V letech 1945-1946 vystudoval Vysokou školu válečnou v Praze a po absolutoriu zde byl jmenován profesorem všeobecné taktiky.

Na dobu studia velmi rád vzpomínal: „S letcem Karlem Mrázkem jsem seděl ve téže třídě prvního poválečného ročníku Vysoké školy válečné v Praze, vedle jiných vynikajících letců, jako Tomáš Vybíral, Joe Jaška, Franta Fajtl. Naposled jsem se s Karlem Mrázkem setkal v Londýně, když jsem ho pozval v roce 1993 k slavnostnímu odhalení pamětní desky padlým Čechoslovákům při obraně britských ostrovů u příležitosti 75. výročí naší samostatnosti 28. října 1993 ve Westminsterském opatství. Lord Kitchener pro nás uspořádal oběd v Horní sněmovně krátce před obřadem a byl jsem rád, že jsem k němu mohl přizvat GP/Capt. Karla Mrázka, DSO, DFC a hrdiny bitvy o Británii. Přesto, že bylo fotografování ve Sněmovně zakázáno, vyžádal si lord Kitchener zvláštní výjimku, a tak se stal Karel jediným, kdo tento zákaz překročil, když při obědě udělal několik záběrů, na nichž je lord Braine, sochař Franta Bělský, Robin Bruce Lockhart, Michal Lobkowicz, velvyslanec Karel Kühnl a polní maršál lord Caster.“

Do svého druhého exilu – Anglie – odešel v březnu 1948. Byl u zrodu třetího vojenského odboje v zahraničí, z Německa pak odešel do Velké Británie.

Zde působil ve zpravodajských službách až do roku 1958. Do důchodu odešel v roce 1978. V roce 1990 byl plně rehabilitován a byla mu udělena hodnost generálmajora ve výslužbě. Byl nositelem řady vojenských řádů a vyznamenání, například nositelem čs. válečného kříže 1939, francouzského válečného kříže (Croix de Guerre) a rumunského Rytířského řádu královské hvězdy. (Ordinul Steaua Romaniei) a mnoha dalších. Funkci předsedy Československé obce legionářské v zahraničí (Association of Czechoslovak

Legionnaires Abroad) vykonával od roku 1981. Přes velké zdravotní problémy plnil úkoly plynoucí z této funkce i po roce 2000.

Na moji otázku, jak vnímá vlastenectví a lásku ke své vlasti, mi v roce 2004 odpověděl:

Milý příteli, pokud jde o vlastenectví a hrdost na svou zemi, to vše je v básni Přísaha 1. pluku od Rudolfa Medka, s kterou jsme přísahali v Hranicích na Moravě při vyřazení v letech 1935-1937:

generálmajor v. v. M. F. Kašpar
(krycí jméno Préjan, Elmer Johnson,
mjr. Patočka)

Foto: soukromý archiv gen. Kašpara

PŘÍSAHA

My, vojáci starého prvního pluku,
osmahlí železní hoši,
tisknouce k srdcím svým drahou zbraň,
v dni zmatku a víru a pustého hluku
před našim praporem sklonivše skrání –
my, vojáci starého prvního pluku,
smavé a bodré tváře známe,
věrně a čestně přísaháme:

Ve jménu těžkého utrpení,
ve jménu starých křivd a béd,
ve jménu národa zmučeného
jdeme v boj, z něhož návratu není.

Života krása i rozkoš jeho,
zsinalé smrti slepí hled,
radosti světa, lásky vření,
květy a úsměvy, hrůzy led,
vše, co nás hrálo, co rádi jsme měli,
vše náhle zhaslo – Ramčický les
my minuli, vesnice oněměly,
praporce zmizely, písničky ztichly,
děvčata po kraji smutněla.

Generálmajor ve výslužbě Miloslav František Kašpar zemřel 4. listopadu 2009 v Londýně ve věku 95 let.

Čest jeho památce!

plk. v zál. Petr Majer